

EFEMERNI MATERIJALI U DIJALOGU S PROSTOROM IZLAGANJA

IZLOŽBA SE SASTOJI OD AMBIJENTALNE INSTALACIJE TE SERIJALNIH OBJEKATA I KOLAŽA TEMELJENIM NA OBITELJSKIM FOTOGRAFIJAMA, A OBJEDINJUJE IH ZANIMANJE ZA NJIHOVE SKULPTURALNE KVALITETE

ANA DEVIĆ

Beside Itself, izložba Vlatke Horvat, Galerija Zak | Branicka, Berlin, od 18. studenoga 2011. do 21. siječnja 2012.

Tranzitorna međustanja poput sumnje, nesigurnosti, nelagode, prikrivenog nasilja ili nemira u radovima Vlatke Horvat postaju polazišna točka za istraživanja različitih modela reprezentacije. U središtu tih raznorodnih istraživanja su neobične međusobne konstalacije i suodnosni objekata, tijela i fizičke okoline. Mnogi radovi Vlatke Horvat osvrću se na tijelo koje je podvrgnuto disciplinarnim režimima i odbija biti ukotvljeno nametnutim identitetom ili iscrpljeno u hegemonijskoj ideji 'partikularnosti'. Serijalno organizirani radovi redovito testiraju krajnje mogućnosti pojedinog ili niza srodnih principa te formalnih načela organizacije elemenata u prostoru. Bez obzira radi li se o *performanceu*, radovima na papiru, skulpturalnim radovima ili instalaciji, u pozadini pojedinog rada uvijek se krije neko više ili manje vidljivo, no sustavno izvedeno načelo izraženo kroz umjetničinu radnju ili organizacijski princip. Primjerice, u osmosatnom performansu *This Here and That There/Ovo tu i ono tamo* iz 2007. – 2011. čije trajanje aludira na prosječno radno vrijeme umjetnica neumorno reorganizira stolice u različite oblike i grupacije koji sugeriraju da će se u takovoj konstalaciji odigrati neka društvena aktivnost, poput primjerice poslovnog sastanka, saslušanja, okršaja ili kazališne izvedbe. U serijama radova na papiru *Pages (Spread)/Stranice (rasprostrte)* i *Pages (Repaired)/Stranice (popravljenije)* koristi pak prazne A4 stranice bijelog papira koje reže na način da se "šire" i izlaze iz zadanog A4 okvira zauzimajući tako sve veći dio okolnog prostora. Oblikovno načelo je da se pojedina stranica papira nikada ne prekida niti u jednom dijelu i kao takvu moguće bi bilo vratiti je u njeno polazišno stanje 'stranice'.

NESPEKTAKULARNI SVAKODNEVNI MATERIJALI Dok su nešto raniji umjetnički radovi bili više temeljeni na performativima ponavljanja vidjenih kao mjesta fragmentacija, diskontinuiteta, sloma i neuspjeha, njen recentan opus, još od instalacije *For Example/Na primjer* izvedene za 11. istanbulski bijenale 2009. sve se više okreću istraživanjima skulpturalnih suodnosna različitih efemernih i jeftinih materijala u dijalogu s prostorima izlaganja. Iako i dalje ukorijenjeni u fragmentarnom i ogojenom, autorični noviji radovi profiliraju se kao mjesta imaginativnih mogućnosti, redefinicije odnosa te prostornih i socijalnih dinamika, srazova različitih predmeta i tijela, bez obzira je li je riječ o fizičkom, iskustvenom tijelu u samom izložbenom prostoru ili tijelu reprezentiranom na fotografiji ili fotokopiji. Umjetnica u pravilu bira jednostavne,

"obične" materijale poput papira, spužve, kartona, i svakodnevne objekte poput stola i stolica. Njen rad, ne samo odabirom "nespektakularnih" svakodnevnih materijala, već i serijalnošću, procesualnim i strukturalnim načelima organizacije tih materijala odaje utjecaj minimalizma konceptualističke prakse kojega umjetnica na sebi svojstven način miješa s nestabilnim performativima improvizacije, ponavljanja, testiranja, opetovanih pokušaja i varijacija, dozvoljavajući radovima svojevrsno "ne-pridržavanje" ili opiranje krutosti i hladnoći konceptualizma i minimalizma. Načini kako se konstruira, fragmentira i uslojava subjektivitet, kako se on suodnosi prema okolini i širim društvenim sustavima, teme su koje umjetnica razrađuje i izložbom *Beside Itself* u galeriji Zak | Branicka u Berlinu. Izložba se sastoji od prostorne instalacije koja zauzima gotovo citav prostor prve od dvije galerijskih prostorija, te objekata i kolaža, a objedinjuje ih zanimanje za njihove neobične skulpturalne kvalitete. Bez obzira na medij svi radovi s izložbe odražavaju snažnu napetost u kojoj površine ili linije kao da se žele osloboditi svog izvornog stanja i "iskoračiti" u prostor ili na neki drugi način se prostorno transformirati. Prostrući se podom galerije Zak Branicka *Ground Coil/Zemljana zavojnica* (2011.) dominira prostorom. Na formalnoj razini rad se bavi transformacijama linearnih oblika u jedinstvenu kružnu, spiralnu formu. Umjetnica je sastavila spiralnu od ukupno 600 metara dugih kartonskih traka tako da je na pojedinim točkama (možemo ih doživjeti kao šavove i mjesta susreta) bijelom ljepljivom trakom združila linije u jedinstveni spiralni oblik koji se iz samog središta galerijskog prostora širi prema van. Kako bi linearne trake tvorile jednu kontinuiranu spiralnu konstrukciju, umjetnica ih savija na određenim mjestima ostavljajući vidljivim spojeve, koji nepravilnom kružnom obliku dodaju određenu dozu osciliranja, napetosti i nesavršenosti. *Ground Coil/Zemljana zavojnica* meditacija je na temu skulpturalnog oblikovanja, a istodobno referira na ikonički landartistički projekt američkog umjetnika Roberta Smithsona *Spiral Jetty/Spiralni gat* iz 1970. koji se na Velikom slanom jezeru u Utahi izveo 460 metara dug spiralni oblik napravljen od blata, šljunka i kamenja. Smithson je mjesto izvođenja rada poimao ne samo kao fizičku i prostornu kategoriju, već i kategoriju definiranu institucijom umjetnosti i procesa kulturalnog ograničenja. Da li Vlatkina spirala, referirajući na Smithsona, komentira prostor galerije kao prostor pustoši? Spirala od kartona klaustrofobično se širi i zaprema prostor bijele galerijske kocke, te tako na simboličan način poprima kvalitete nekog imaginarnog institucionalnog krajolika.

SLUŽENJE VOJNOG ROKA U prostoru galerije, posjetitelji su primorani kretati se po rubovima kako bi došli do druge

galerijske prostorije i putem pogledali konstalaciju malih skulpturalnih objekata "Topographies/Topografije" instaliranih u jednom uglu prostorije. Riječ je neispisanim blokovima i bilježnicama za pisanje, čijom se formom umjetnica, slično kao u seriji "Stranice", poigrava tako da dio stranica bilježnica bez trgavanja na različite načine presavija i preslaguje postižući neobične spojeve. Dio bloka uvijek ostaje "statičan" i nepromijenjen, dok drugi dio jednostavnih repetitivnim savijanjem transformira u začudne forme koje asociiraju na mini-jaturne modele krajolika, geoformacija, prirodnih pojava.

Serijski od 30 kolaža *With the Sky on Their Shoulders/S nebom na njihovim ramenima* (2011.) fragmentira obiteljske fotografije s kraja 1960-ih/početka 70-ih. Umjetnica, po prvi puta, poseže za privatnim obiteljskim albumom kao polazišnim materijalom za svoje radove. Također, nakon dugoročnih razrađivanja teme singularnog ženskog tijela, u ovoj seriji po prvi puta obrće rodnu perspektivu razrađujući temu muške grupe likova. Riječ je o fotografijama umjetničinog oca i generacije njegovih kolega i prijatelja prikazanih u različitim socijalnim situacijama: poslovnim putovanjima i sastancima, služenju vojnog roka u JNA-a, kolektivnim proslavama Prvog maja i svadbama. Po tri i više muških likova većinom su grupirani u jednoj liniji i jasno je da poziraju za zajedničku fotografiju. Općenito, tretman tijela u Vlatkinim prethodnim radovima često se manifestira različitim tranzitornim stanjima – tijelo biva reprezentirano kao vulnerabilni – no i komično otuđen – objekt nad kojim je na neki način izveden neki skriven ili nejasan akt nasilja. Formalno, tako i u ovoj seriji ti se činovi realiziraju fragmentacijom, zasjećanjem ili savijanjem dijelova fotografija, tako da su na mnogima od njih ljudski likovi obezglavljeni, ili prekinuti/izmješani s elementima arhitekture ili vanjskog prostora u kojem poziraju.

GUBITAK VJERE U "SVJETLU BUDUĆNOST" Na primjer, na jednom radu iz ove serije koji prikazuje grupu likova u eksterijeru u čijoj se pozadini nazire dio modernističke zgrade, glave su figura izrezane, te potom presavijene nadolje. Tako da se namjesto njihovih lica zjapi bjelina, dok se dijelovi papira s izrezanim glavama savijaju nadolje poput rašivenih džepova. Ovaj postupak rezultira "brisanjem" lica i identiteta tih ljudi, ostavljajući nas da se usredotočimo na suodnos likova i pozadine, na ponešto groteskne geste, na detalje kao što su nagažvana muška odijela, zgrčene ruke, ruke koje drže čašu ili cigaretu... Dok na mjestu izrezanih i presavijenih lica ostaju tek bjeline stražnje strane fotopapira,

Ground Coil / Zemljana zavojnica, 2011. valoviti karton, ljepljiva traka, foto: Vlatka Horvat

gledajući kolaž kao novu cjelinu stječe se dojam da likovi u rezignaciji "gledaju" u pod. U drugim radovima te serije ljudske pak su figure izložene nešto agresivnijim intervencijama; zasječene su uzduž linije horizonata ili krajolika iza njih, izrezani dijelovi su savinuti na način koji odvrća asocijacije od narativnog ka apstrakciji. Umjetnica se poigrava razinama; ponekad je narativni dio kolaža svjesno očuvan, ponekad pak pozicije igraju središnju ulogu; praznine, cezure i isjeci postaju tako apstraktne forme i nositelji značenja.

Kako bi komentirala širi povijesni i politički kontekst u ovoj seriji kolaža umjetnica poseže tek za naoko formalnim postupcima. Razdoblje jugoslavenskog socijalizma, polet modernizacije i industrijalizacije, vidljiv na ovim kolažima tek u tragovima ne tematizira sustavno, već posredno kroz privatni vizualni arhiv prošlosti opservira sadašnju situaciju postavljajući niz aktualnih pitanja: koji je današnji status ljudi na ovim fotografijama, do koje mjere je tranzicija pauperizirala čitavu jednu generaciju radnika, istisnula ih sa scene zajedno s nekadašnjim vrijednostima? Poigravanje prostornim i formalnim odnosima pojedinih elemenata fotografija u kojima se odnosi gore-dolje, pozadina-fronta miješaju, prevrću i namjerno destabiliziraju – odjek je šireg osjećaja gubitka socijalnog tla pod nogama, rasapa vrijednosti, (gubitka vjere u "svjetlu budućnost"?) i fragmentiranog kolektivnog sjećanja. Na to nas diskretno upućuje i teško prevodljiv naziv izložbe "Beside Itself". On se kao i radovi ove izložbe višeznačno upisuje u oscilacije, očitava se u procijepima značenja nečega fizički pored nas, što ujedno nejasno indicira i sve ono izostavljeno, ostavljeno i zaostalo. ■

Tekst je emitiran u emisiji *Triptih* Trećeg programa Hrvatskoga radija.